

Forfatter: [H. Hoffman?]

Titel: Betænkning over den saa kaldede Philopatreias [Underskrevet HH]

Citation: [H. Hoffman?]: "Betænkning over den saa kaldede Philopatreias [Underskrevet HH]", i [H. Hoffman?]: *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2*, A.H. Godiches Efterleverske, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_002-shoot-workid1_002_019.pdf (tilgået 11. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 2

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

↶

Betænkning

over

den saa kaldede Philopatreas.

**Kiøbenhavn. Trykt i det Kongl. Univ.
Bogtrykkerie hos A. H. Godiches Efterleverske.
og findes sammesteds Tilkiøbs.**

2

3

✂ Man har i Dannemark neppe Exempel paa, at noget Skrift er udkommet, der har havt saa mange

✂ Modstandere, som den saa kaldede Philopatreas, der har umaget sig med at skrive om Handelen, Rettergang og Geistlighedens Indkomster, da dog den Mand formodentlig ikke har havt saa ond en Hensigt, som han igiennemhegles for, men enhver seer lettelig, at han ikke har havt den Oplysning og Indsigt, som behøves til saa vigtige Ting at foreslaae.

4

✂ 4

✂ Vel har iblant andre Herr Dyssel meget grundig resuteret ham angaaende Geistligheden, men mig synes, at der endnu mangler, at han og lige tænkende burde noget Nøyerere overbevises: Om det var til Nytte, at Lands bye Præsternes Revenurer kunde indrettes saaledes: at alle Landsbye Præster fik en vis Løn, og alle lige meget, samt om Bonden derved kunde have Fordeel og mindre Udgifter end hidindtil?

✂ Denne Sag synes mig ikke Nøye nok er besvaret, og til den Ende vilde jeg herved undersøge ey allene, hvorudi Revenurerne bestaae, men end og de Vanskeligheder, som vilde møde, naar den nu værende Indretning blev forandret;

✂ Naar man da undersøger, hvori Præsternes Indkomster bestaae:

✂ 1. Præste Tienden, som mange formeener, burde erlægges af Bonden enten i Korn eller Penge, derimod har jeg at erindre følgende:

✂ a) Tiendens ulige Beskaffenhed; en Byes Tiende kand være bedre end en anden, ja

5

✂ 5 i enhver Bye kand hos hver Bonde være Forskiel paa Tienden, Een kand have giødet sin Jord bedre end en anden, Een kand have oprøddet mere Jord end en anden af samme Hartkorns Størrelse, følgelig kand give mere for sin Tiende end en Anden; En Bonde kand nu have en veldyrket Eyendom, om nogle Aar kommer en slet Besiddere, som ey giøder Jorden tilgavns, og fordærver Eiendommen, saa den ey kand betale halv saa meget i Tiende, som nu, følgelig er det ganske uvist at fastsette, hvad Bonden i Korn eller Penge skal erlegge for Tienden;

✂ b) Naar Misvext paakommer, hvoraf skal Bonden betale Tienden; naar Kornet falder i Priis, kan Bonden ey betale for Tienden det halve, som paa nærværende Tiid;

✂ c) Der ere mange Bønder, som Præsten ey kan overlade sin Tiende formedelst Uformuenhed, og derfor nødes til at tage den i Kierven.

✂ d) Skal Bonden levere Kornet, i steden for Tienden, til neste Kiøbsted, er Bon-

6

✕ 6

✕ den ey dermed tient, thi at kiøre Kierven hiem, terske Kornet af, reengiøre det, og derefter kiøre det til Kiøbmanden, og have Disput med ham om Reengiørelsen og Maalet, vil han hellere levere Kierven, som den falder, end udstaae alle de Besværinges;

✕ c) Naar Bonden forøder Kornet, eller ikke kand betale Tienden med Penge, hvor skal Præsten faae sin Betaling; skal han have sin Betaling i Amtstuen, og selveier Bonden ey kan betale, taber Kongen, er det en Proprietair Bonde, kan det ey paabyrdes Proprietairen at erlegge samme, da han uden des ofte maa betale Kongens Skatter for Bonden;

✕ f) Kommer der Krig paa, og Kongens Casse ey kan giøre Forskud, maa jo Præsten med Familie sulte;

✕ Af ovenanførte sees jo klarlig, at det er den rigtigste Maade, som det nu er indrettet, thi Præsten faaer, hvad ham tilkommer, giver Gud megen Afgrøde, faaer han meget, giver Gud liden Afgrøde, faaer Præsten lidet, saa at ihvordan det end gaaer, skeer hverken Bon-

7

✕ 7

✕ den eller Præsten nogen Fornærmelse saadan, som det nu er indrettet; og blev det forandret, var det visselig Bonden til større Byrde; Nu paa et par Aar har Kornet været i høy Priis, men Aarsagen er, Bonden har mistet sine Creafurer ved Qvægsygen, har liden Giøde, og dog pløyer og faaer, som sædvanlig, hvorved Afgrøden ey kan være saa giftig i Kornet, som det pleyer, og det verste er, at ved det at Qvægsygen coutinuerer, kan man ey vente, at Afgrøden bliver bedre, og at hverken Kiøbmænd eller Proprietairer har synderlig Forraad, saa man maa frygte for verre herefter.

✕ 2. Angaaende at giøre alle Præstekalde i Dannemark lige, har jeg for en 30 Aar siden haft under Hænder et Forslag, hvori blev anført, at det Contribuerende Hartkorn i Dannemark bestod af 320095 Td. Hk. og naar man anslog hver Tønde Hk. for Korn og Qvægtiende samt Offer for 4 Mk. blev det beregnet paa 972 Sogne Præster, var det til enhver - - 224 Rdlr.

✕ Naar hver Herregaard gav i skeden for Offer aarlig 12 Rdlr. blev det til hver Præst - - 10 Præstegaardene vilde han have

8

✕ 8 solgt, saaledes at kiøberen skulde betale til en nye Præstebolig af Grundmuur 500 Rdlr. og til Præsten de 333 Rdlr .4 Mk. som han har givet for Præstegaarden; og dernest, at betale aarlig af Præstegaardens Hartkorn for de tre Tiender og Afgifter for hver Tønde Hk. 6 Rdlr. Den, der kiøbte Annex-Gaarden, skulde betale den sædvanlige Landgilde, og for alle 3 Tiender 16 Mk. af hver Td.

✕ Hk. aarlig, hvilket han beregner saaledes: at hver Præst derved kunde faae en Afgift af 40 Rdlr.

✕ Summa til hver S. Præst 274 Rdlr.

✕ Aarlig.

✕ Naar man nu efter dette Project fradrager de aarlige Expenser, Folkeskat, EnkePension Folkeløn og andre Skatter, saa kunde en Præst neppe have 200 Rdlr. aarlig at leve af, Sognefolkene blev belastet med at holde Præsteboligen ved lige, saa og, siden Præsten ey kunde holde Hest og Vogn, fik Sognefolkene at befordre ham til Annexerne og de

9

✕ 9 syge, hvilken stor Last var ikke det for Bonden, og hvor slet blev da ikke Embedet forrettet.

✕ 3. Skulde i saa fald en Præst med Familie leve af 200 Rdlr. aarlig paa Landet, og kiøbe alle Ting til Livets Ophold i de dyre Egne, da man veed, Bonden selger sine Vahrer lettere i Kiøbstæden end paa Landet, saa var jo Præste-Embeder et saare ringe Levebrød, og denne saa høystfornødne og respectable Geistlige Stand meget tabte af sin Anseelse; de vittige Hoveder vilde tabe Lysten at studere, og følgelig fik vi slette Præster, den Ungdom, de skulde oplære, vilde da faae liden Kundskab og Oplysning, og naar det skeede, vilde vist Ugudelighed tage Overhaand;

✕ Hvem der kiender Landet, veed, hvormeget Bonden har forbedret sig i sin Opførsel, siden Kong Christian 6 H. I. lod oprette Skolerne i almindelighed paa Landet, og lod Confirmationen indrette, da man nu ey seer saa

mange liderlige og vankundige Bønder, som tilforn; hvor stor Nytte det er for et Sogns Indbyggere, hvor der er en dyg-

10

✕ 10 tig og habil Præst, som i Liv og Lærdom er ustraffelig, og stedse underviser deres Tilhørere, kand de best dømme om, som boer paa Landet, men naar Præsterne saa usel bleve aflagde, maatte Lysten til at arbeide forgaae dem, allerhelst Præster har gjerne mange Børn, og skal de have Nærings Sorrig, vil det foraarsage slette Følger;

✕ 4. Præsterne har ved deres Antrædelse kiøbt Præstegaarden, sadt dem i Stand, anskaffet det fornødne til Besetning og AvlingsDrift, saa de fleeste er derover kommen i 12 a 1500 Rdlr. Gield; dette kan de neppe afbetale deres Livs-Tiid, og dog gjør Philopatreias dem saa rige, da han dog maatte betænke, at de fleste Præster, som har noget, faaer det enten ved Arv eller Giftermaale, og visselig ikke af deres Indkomsters Oplæg;

✕ 5. Philopatreias anfører saa meget om Præsternes Offer ved alle Leyligheder, men han kan være vis paa, at Bonden indretter sit Offer efter Tidernes Omstændigheder; saa at Bonden, siden de nye Skatter kom paa, og Qvæget dør for ham,

11

✕ 11 giver han Præsten Aar efter Aar mindre Offer, som Bonden selv har fortalt mig, saa at Præsten ligesaavel føler Afgang i sin Indkomst, som andre Stænder, og i visse Maader mere.

✕ 6. Anfører Philopatreias, at somme Præster har for meget, og andre for lidet til Indkomster; Mangen en Præst i de skarpe Egne i Jylland kand bedre udkomme med 150 a 200 Rdlr. aarlig end i de fede Egne med dobbelt, thi har han mindre Indtægt, har han og mindre Udgift, og hvorfor skulde alle i denne Stand frem for de andre Stænder have lige meget, naar en ung Præst ved et ringe Kald destingverer sig ved sin Lærdom og Opbyggelse, er det en at tvivle paa, at jo vor Allernaadigste Konge skienker ham et bedre Kald, og naar det skeer, ligesom ved den civile og militaire Stand, hvor enhver efter Fortjeneste skal forfremmes, saa er det jo en høy nødvendig Sag, at saadanne velfortiente Præster bliver forfremmede til bedre Præstekalde, hvilket ikke kunde skee; naar alle Præstekalde vare af lige Indkomst;

12

✕ 12 7. Naar man betænker, hvor høy nødvendig den geistlige Stand er for det almindelige, og hvad Ansvar en Præst har, og den Flid han stedse bør anvende, om han vil redde sin Samvittighed, saa, naar det er en retskaffen Mand, bør man ey misunde ham sin anstændige Ophold, da andre Stænder ey har det Ansvar;

✕ Dette er min Betænkning om den Sag, og haaber, at Philopatreias selv kan deraf erfare, at Præsternes Indkomster ey kan indrettes paa en bedre Maade end hidindtil; Jeg troer meget gjerne, at de fleeste Præster ønskede, at de havde allene en Gaard at beboe med Have, Græs og Foder til to Heste og to Kiør, og de øvrige Indkomster i rede Penge, hvorved han blev befriet fra en vidtløftig Huusholding, og Agerdyrkningen at oppasse; men da det ey er gjørlig, uden at besvære Kongens Case, eller at paalegge det almindelige det, som vilde blive dem besværlig at udrede, saa seer enhver upartisk, at den nu værende Indretning med Præstens Indkomster er den allerbeste.

✕ Hvad Philopatreias anfører om Processer, da er det alt besvaret af andre,

13

✕ 13 dette har jeg allene at tillegge, at det var at ønske, at vores Processers Maade allernaadigst blev anordnet efter den Plan, som Kongen af Preusens Gerichts Ordnung, efter hvilken alle Processer i et Aar igiennem alle tre Instancer kan til Ende bringes; thi for det øvrige ere vore Love faa ypperlige, som neppe noget Land kand fremvise.

✕ Hvad Philopatreias anfører om Handelen i sine Afhandlinger, da finder jeg ikke nogen nye Forslag deri videre, end hvad den brave Herr Lütken i sine oeconomiske Tanker, og andre brave Mænd alt længe tilforn har udgivet; jeg for min Part er af den Formeening, at Engelænderne og Hollænderne har alt for lang Tiid siden bemægtiget sig Handelen; de har Penge og Credit, de kan ved at omtuske deres Vahre paa faa mange Stæder give lettere Priis end vi, haver deres Skibs Fragter lettere, kand og lade sig Nøye med mindre Pro-Cento til Fordeel end vi, saa at den Sag er en saa let at iverksette, som Philopatreias forestiller sig;

✕ Skal Handelen, saa vidt jeg ved mange Aars Forandringer har erfaret, komme til

14

✕ 14 nogen Fuldkommenhed, vil det (skee ved fri Handel, moderat Told og Fabriquers Anleggelse i de smaa

Kiobstæder ved Søen, paa det vi kunde holde Priis med fremmede.

☒ Dannemarkes fornemme Indbyggere har den Vandheld, at de, som har noget til beste, anvender store Penge paa udenlands Galanterier og de saa kaldede Nips, og som Moden forandres 3 a 4 gange om Aaret, saa gager derfor store Penge ud af Landet, uden allermindste Nytte; maatte sliig Overdaadighed komme af Moden, og paa Klædedragten ey skee saa ofte Forandringer, blev store Capitaler i Landet, som nu gaaer ud for Bagateller;

☒ Denne tærende Gift for Landet kand ikke forandres, uden de Fornemme vil afskaffe saadan unyttig Stads og al Overdaadighed; Saasnart det skeer, følger alle efter; Thi Dannemarkes Indbyggere har den Passion, at de ringere retter sig i deres Klædedragt efter de store, ligesom og i Spise og Drikke, saa alle Forbude og høj Told kand ey hielpe; Men Overdaadigheds Afskaffelse af de fornemme er det reneste Middel at bringe samme til Fuldkommenhed;

15

☒ 15 Dannemarks Indbyggere har stor Aarsag at indskrænke sig fra at købe fremmede Producter frem for i forrige Tider, da her tilforn indkom aarlig i Landet nogle Tønder Guld for Jydske Stalstude fra Holland, Brabant, Hamborg og flere Stæder, nu har Qvægsygen ødelagt den største Deel, det øvrige fortæres i Kiøbenhavn og Holsteen; Hvor det er giørligt, har de indrettet Hollænderie, hvis Producter dog alt fortæres i Landet; af Korn føres lidet til Norge imod at føre Trælast, Jern og tør Fisk tilbage, Heste og Hopper ere i ringe Priis; Det skjønnne Aalborg og Limfiordens Fiskerie er utrolig aftaget, saa det nu, frem for i forrige Tider, lidet indbringer; Svin er det eeneste, som i stor Mængde udføres, og er i god Priis; Vore Fabriqver kand endnu ey give saa ringe Priser, at Vahrene med Fordeel uden Riget kand afsættes; Følgelig er Handelen med vore egne Producer meget liden frem for i forrige Tider; Naar da ovenanførte overveyes, sees, hvor vanskelig det er

☒ at giøre Forslage til Handelens Istandsettelse i Dannemark.

16